

The Application of Future Studies in the Face of Foreign Terrorist Fighters in the Framework of UN Security Council Resolution 2178 and the Presentation of Police-Security Strategies

Peyman Namamian*¹, Nejat Amiri²

1. Assistant Professor of the Department of Law, Faculty of Administrative Sciences and Economics, Arak University, Arak, Iran.

2. Ph.D. Student of Tehran University and Member of the Faculty of Amin University of Police Sciences, Tehran, Iran.

Abstract

The present research has been carried out following the application of the concepts of future studies in the face of foreign terrorist fighters and with a view to police-security strategies. Since the member states of the Organization for Security and Cooperation in Europe made a commitment in the statement of the Council of Ministers of the Organization for Security and Cooperation in Europe regarding the role of this organization in preventing and confronting the phenomenon of foreign terrorist fighters in line with United Nations Security Council Resolution 2178. This resolution specifically calls on all member states to quickly take preventive measures to deal with this new phenomenon. Of course, the inability of governments to implement its provisions is somehow caused by the lack of will and political ability of governments to confront and prevent catastrophic terrorist acts by foreign terrorist fighters. Therefore, it can be suggested that governments and especially security-police organizations with the application of future research, including paying attention to the trends, events, images and future actions of foreign terrorists and the legal standards of the said resolution, law enforcement strategies, extensive information and security controls against Form foreign terrorists. And specifically focus their intelligence-operational power to confront and prevent violent extremism by foreign terrorists. Based on this, it is necessary for security and law enforcement agencies and national and international criminal institutions to adopt their preventive law and security requirements based on the analysis and recognition of effective environmental trends and campaigns to neutralize and restrain the actions of foreign terrorist fighters and to produce security. General citizens should play a role.

Keywords: Foreign Terrorist fighters, Future Studies, United Nations Security Council, Police-Security Approach.

* Corresponding Author: p-namamian@araku.ac.ir

Article Type:

Original Research

Pages:71-96

Received: 2021 September 25

Revised: 2022 April 19

Accepted: 2022 August 17

 This is an open access article under the CC BY licens.

کاربست آینده‌پژوهی در مواجهه با مبارزان تروریست خارجی در چارچوب قطعنامه ۲۱۷۸ شورای امنیت ملل متحد و ارائه راهبردهای انتظامی - امنیتی

پیمان نمایان*^۱، نجات امیری^۲

۱. استادیار گروه حقوق، دانشکده علوم اداری و اقتصاد، دانشگاه اراک، اراک، ایران.

۲. دانشجوی دکتری آینده‌پژوهی دانشگاه تهران و عضو هیأت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین. تهران، ایران.

چکیده

پژوهش حاضر به دنبال کاربرست مفاهیم آینده‌پژوهی در مواجهه با مبارزان تروریست خارجی و با نگاهی به راهبردهای انتظامی - امنیتی صورت گرفته است. از آنجایی که کشورهای عضو سازمان امنیت و همکاری اروپا تعهدی را در بیانیه شورای وزیران سازمان امنیت و همکاری اروپا در مورد نقش این سازمان در پیشگیری و مقابله با پدیده مبارزان تروریست خارجی در راستای قطعنامه ۲۱۷۸ شورای امنیت سازمان ملل متحد تدابیری اندیشیده‌اند. این قطعنامه به طور خاص از کلیه دولت‌های عضو می‌خواهد تا برای مقابله با این پدیده جدید، به سرعت اقدام‌های پیشگیرانه اتخاذ کنند. البته ناتوانی دولت‌ها در اجرای مفاد آن به نحوی ناشی از فقدان اراده و توانایی سیاسی دولت‌ها در مقابله و پیشگیری از اقدام‌های فاجعه بار تروریستی از سوی مبارزان تروریست خارجی است. از این رو، می‌توان پیشنهاد کرد دولت‌ها و به ویژه سازمان‌های انتظامی - امنیتی با کاربرست آینده‌پژوهی از جمله توجه به روندها، رویدادها، تصاویر و اقدام‌های آینده تروریست خارجی و موازین حقوقی قطعنامه مزبور، راهبردهای انتظامی، کنترل‌های اطلاعاتی و امنیتی گسترده‌ای در قبال تروریست‌های خارجی صورت بندی نمایند. و به طور مشخص توان اطلاعاتی - عملیاتی خود را برای مقابله و پیشگیری از افراط‌گرایی خشونت‌آمیز توسط تروریست‌های خارجی متمرکز کنند. بر این اساس، ضرورت دارد تا دستگاه‌های امنیتی - انتظامی و نهادهای کیفری ملی و بین‌المللی الزامات پیشگیرانه انتظامی - امنیتی خود را با تکیه بر دیده‌بانی و تحلیل و شناخت روندها و پویای محیطی تأثیرگذار برای خنثی‌سازی و مهار اقدام‌های مبارزان تروریست خارجی اتخاذ نموده و در تولید امنیت عمومی شهروندان نقش آفرینی نمایند.

واژگان کلیدی: مبارزان تروریست خارجی، آینده‌پژوهی، شورای امنیت ملل

متحد، رویکرد انتظامی - امنیتی.

نوع مقاله: علمی پژوهشی

صفحات: ۷۱-۹۶

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۷/۰۳

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۱/۳۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۵/۲۶

تمامی حقوق انتشار این مقاله، متعلق به نویسنده است.

درآمد

آینده پژوهی، به ما در درک جهان‌های ناشناخته و رویارویی با ابهام‌ها کمک می‌کند. هدف این علم، افزایش شناخت از عوامل مؤثر بر شکل‌دهی آینده و برنامه‌ریزی برای آن است؛ اما این امر، پژوهشگران این حوزه را از درک آنچه در حوزه تخصصی خود رخ داده و رخ خواهد داد، نه تنها بی‌نیاز نمی‌کند، بلکه انتظار می‌رود تا متخصصان این حوزه، بیش از دیگران به آنچه که در حوزه آینده پژوهی در جریان است، حساس باشند (طاهری دمنه و همکاران، ۱۴۰۱، ص ۳).

آینده پژوهی، پژوهشی تازه و دارای تفکری نظام‌یافته در مورد آینده‌های بدیل می‌باشد. این حوزه پژوهشی، با به کار بستن ارزش، روشها و نظریه‌های خاص، پرده‌های ابهام از آینده را برداشته و بیش از پیش ما را با گزینه‌های گوناگون آتی آشنا می‌سازد. آینده پژوهان امید دارند که بتوانند بر انتظارات و استیلاهای مردم از آینده، مؤثر باشند و اقدام‌های آنان را برای شکل‌دادن به آینده مطلوب و مطابق با مقاصد و ارزش‌های خود کارآمدتر کنند و برای امور غیرقابل پیش‌بینی آماده باشند (بل، ۱۳۹۲، ص ۳۹).

البته در حوزه‌های تروریسم نیز مطالعات آینده پژوهی و تحلیل روندهای مقابله با آن حائز اهمیت اساسی است و تجزیه و تحلیل روندها و پیش‌بینی‌های مؤثر در زمینه مبارزه با تروریسم و جنگجویان تروریست خارجی از رهگذر اقدامات قانونی و بین‌المللی شورای امنیت سازمان ملل متحد با کاربست آینده پژوهی امکان‌پذیر خواهد بود. در پی حملات ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ تلاش عظیم جهانی برای گسترش قانون مبارزه با تروریسم صورت گرفت و شورای امنیت سازمان ملل متحد به عنوان نیروی پیش‌بین و شتاب‌دهنده تحت اختیارات فصل هفت خود در مبارزه با تروریسم نقش ایفا می‌کند که مطابق آن هر کشوری قوانین و رویکردهایی را بایستی اجرا کند که تضمین‌کننده تروریست‌های جهانی قادر به استفاده از منافذ موجود در مناطق مختلف برای توسعه ثروت و تسلیحات نیستند. پس از قطعنامه ۱۳۷۳ شورای امنیت که بسیاری از عرصه‌هایی را مشخص می‌کند که شورا از دولت‌ها می‌خواهد قوانین کیفری را اجرا کنند.

شورای امنیت برای شناسایی افراد و گروه‌های مسلح به عنوان تروریست به سمت مولفه‌های کلیدی بسیار قوی‌تر حرکت می‌کند و در نتیجه از همه دولت‌ها می‌خواهد که به منظور کاهش عدم قطعیت‌های کلیدی در زمینه مبارزه با تروریسم

جهانی در آینده، دارایی‌ها و ممنوعیت‌های سفر را برای آن افراد و گروه‌های تروریستی اعمال کنند. بنابراین آنچه که در قطعنامه ۲۱۷۸ شورای امنیت سازمان ملل متحد مورد بررسی قرار می‌گیرد تلاشی برای محدود کردن و کاستن عدم قطعیت‌ها و تنظیم مقررات به منظور مقابله با مبارزان تروریست خارجی است. برخی از دولت‌ها قوانین کیفری را تدوین می‌کنند که درک آنها از حمایت بسیار گسترده است و برخی دیگر آن را بسیار محدود به مواردی می‌کنند که ممکن است به طور سنتی به عنوان حمایت از تروریسم در نظر گرفته شود. بنابراین تلاش برای تنظیم قوانین و سیاست جهانی در مناطقی که در آن عوامل تروریستی وجود دارد تا حدودی به عنوان مولفه موثر و آینده پژوهانه برای کاستن از اثرات زیانبار تروریست خارجی در آینده در چارچوب قطعنامه شورای امنیت است.

تا سپتامبر ۲۰۱۴، الگوی سفر افراد به خارج از کشور برای پیوستن به نهادهای تروریستی از جمله داعش، جبهه النصره و نهادهای مرتبط با القاعده به یک نگرانی وکلان روند سیاسی و بین‌المللی تبدیل شده بود که شورای امنیت قطعنامه ۲۱۷۸ (۲۰۱۴) را تصویب کرد. این قطعنامه به طور خاص از کشورهای عضو می‌خواهد تا با ارائه اقدام‌هایی برای کشف جرم، پیشگیری و جرم‌انگاری سفر مبارزان تروریست خارجی و فعالیت‌های مرتبط از جمله افراط‌گرایی و اقدام‌های خشونت‌آمیز، واکنش‌های عدالت کیفری خود را در مورد مبارزان تروریست خارجی ارتقاء دهند. در دسامبر ۲۰۱۷، شورای امنیت به اتفاق آرا قطعنامه ۲۳۹۶ (۲۰۱۷) را تصویب کرد. این قطعنامه به خطرات ناشی از بازگشت مبارزان تروریست خارجی از مناطق درگیری می‌پردازد. این سند از کشورها و دولت‌های عضو می‌خواهد تا اقدام‌های گسترده‌ای را برای پیشگیری از تهدید ناشی از بازگشت و جابجایی مبارزان تروریست خارجی و اعضای خانواده آنها، از جمله زنان و کودکان، از طریق اقدام‌های کنترل مرزی، عدالت کیفری و اشتراک‌گذاری اطلاعات تقویت کنند.^۱ بنابراین در این تحقیق نگارندگان ضمن توجه به مفهوم شناسی مبارزان تروریست خارجی و جایگاه فنی - حقوقی قطعنامه ۲۱۷۸ مبنی در قبال اقدام‌های تروریست خارجی توسط دولت‌ها و کشورهای عضو شورای امنیت سازمان ملل متحد، پیشگیری و اقدام‌های تهاجمی انتظامی - امنیتی توسط سازمان‌های انتظامی - امنیتی را به عنوان یک نوآوری مورد بررسی قرار می‌دهد.

1. <https://www.unodc.org/unodc/en/terrorism/expertise/foreign-terrorist-fighters.html>

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت، روش توصیفی-تحلیلی بوده که با رویکرد اسنادی و تطبیقی، پیرامون مبارزان تروریست خارجی در چارچوب قطعنامه ۲۱۷۸ شورای امنیت سازمان ملل متحد پرداخته شده و در بخش‌های مختلف مقاله به ضرورت پیشگیری و مقابله انتظامی-امنیتی در رابطه با اقدام‌های تروریستی مبارزان تروریست خارجی با کاربردی آینده پژوهی مورد بررسی قرار گرفته است و در ساختار مقاله پس از بررسی پیشینه تحقیق، به ترتیب به مفهوم شناسی آینده پژوهی و مبارزان تروریست خارجی در پرتو قطعنامه شورای امنیت، اقدام‌های انتظامی-امنیتی، سنجش معیارهای و موازین حقوقی قطعنامه، طراحی الگوهای نوین برای مقابله با مبارزان تروریست خارجی پرداخته شده است.

۱. پیشینه تحقیق

الف- نودری فردوسییه و ذهبیات (۱۴۰۰) در مقاله‌ای تحت عنوان «بازپژوهی تروریسم از دیدگاه حقوق اسلامی و اسناد بین‌المللی با تأکید بر نهضت‌های رهایی‌بخش» بیان می‌دارند که در فقه اسلامی مفاهیمی مانند از هاب، اغتیال، فتک، بغی و محاربه وجود دارند که هرچند ممکن است کاملاً مترادف مفهوم تروریسم نباشند، ولی چون از عوامل تهدیدکننده امنیت به شمار می‌روند و از مصادیق «منکر» تلقی می‌شوند، اسلام با آن‌ها مخالف است. بر این اساس، در فقه سیاسی اسلام، رفتارهایی مانند محاربه، یعنی سلاح برکشیدن به منظور ایجاد خوف و وحشت و سلب امنیت و آسایش از مردم، جرم‌انگاری و برای مقابله با آن مجازات‌های شدیدی مقرر شده است. از نظر اسناد بین‌المللی نیز نقض گسترده حقوق و آزادی‌های اساسی بشر، از جمله سرکوب سیاسی و تبعیض‌های اجتماعی از موجبات اساسی اعمال خشونت‌آمیزی است که جرم‌انگاری شده و عموماً تروریسم نامیده می‌شوند. در این میان، کشورهای غربی با تفسیری موسع از تروریسم و به تبعیت از پروتکل اول الحاقی به کنوانسیون‌های ۱۹۴۹ ژنو، مبارزه‌های نهضت‌های رهایی‌بخش را یک مخاصمه مسلحانه بین‌المللی تلقی کرده و مبارزه با آن‌ها را در قالب تروریسم پذیرفته‌اند.

ب- بصیری و آقا محمدی (۱۳۹۶) در مقاله‌ای با عنوان «آینده پژوهی خاورمیانه طی سه دهه آینده؛ تحلیل روندهای مقابله با تروریسم در سطح بین‌الملل» بیان

می‌دارند که سناریوی تقویت همبستگی و انسجام جامعه بین‌المللی در مبارزه با تروریسم، با ویژگی‌هایی چون: رهبری جدی‌تر سازمان ملل متحد؛ تعهد به رعایت حقوق بشر در مبارزه با تروریسم؛ شکل‌گیری راهبرد عملیاتی منسجم؛ پذیرش صلاحیت دیوان کیفری بین‌المللی برای مجازات عاملان اقدامات تروریستی و تقویت برابری و عدالت اقتصادی، از محتمل‌ترین و مطلوب‌ترین چشم‌اندازهای روندهای مقابله با تروریسم در عرصه بین‌المللی در سه دهه آینده خاورمیانه است.

پ- اخوان کاظمی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «آینده پژوهی گروه‌های تکفیری و تاثیر آنها بر منازعات منطقه ای در غرب آسیا» ظهور گروه‌های تکفیری سلفی بعنوان بازیگرانی غیررسمی، بر ابهام در آینده منطقه غرب آسیا و شکل منازعات آن افزوده است. سئوالات و ابهامات فراوانی پیرامون چشم‌انداز وضعیت منطقه غرب آسیا در پرتو وجود گروه‌های تکفیری تروریستی و آینده منازعات و بحران‌های این منطقه در هنگامه خارج شدن این گروه‌ها از صحنه معادلات قابل طرح است. در پژوهش صورت گرفته، با بهره‌گیری از تکنیک‌های آینده‌پژوهی، شامل روندپژوهی (تحلیل کیفی روند)، تجزیه و تحلیل پیش‌ران‌ها، به عنوان نیروهای تغییرساز و از طریق برهم‌کنش روندها و پیش‌ران‌ها، به خلق سناریوها (مطلوب، محتمل و ممکن) پرداخته شده است. سناریوهای استخراج شده عبارتند از: الف) سناریوهای مطلوب: ۱- سناریوی مطلوب اول: نابودی کامل گروه‌های تکفیری و شکل‌گیری حکومت‌های دموکراتیک در کشورهای درگیر منازعه بر اساس مدل تقسیم قدرت؛ ۲- سناریوی مطلوب دوم: سرکوب موقتی گروه‌های تکفیری و حاکم‌شدن مدل حکومتی جمهوری اسلامی عربی (ماندن بشار اسد در مسند ریاست جمهوری) ب) سناریوهای محتمل: ۱- سناریوی محتمل اول: خارج شدن گروه‌های تکفیری از داعیه‌داری تشکیل حکومت؛ اما تقسیم داخلی قدرت در بین قومیت‌ها و مذاهب؛ ۲- سناریوی محتمل دوم: تجزیه سوریه، عراق، لیبی و سایر کشورهای درگیر بحران و شکل‌گیری بازیگران جدید در صحنه معادلات منطقه (تشکیل دولت کردستان در سطح منطقه)؛ ج) سناریوی ممکن: پیشروی نیروهای تکفیری مدعی حکومت اسلامی و تسخیر سرزمین‌های بیشتر.

ج- اسدالهی و توکلان (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «راهکارهای انتظامی مقابله با گروهک‌های تروریستی نواحی مرزی جنوب شرق کشور» نشان می‌دهند

که متغیر اقدامات پیشگیرانه دیپلماسی انتظامی و گسترش تعاملات برون‌سازمانی در رتبه اول اهمیت؛ متغیر اقدامات پیشگیرانه انتظامی در رتبه دوم اهمیت؛ متغیر اقدامات پیشگیرانه اطلاعاتی در رتبه سوم اهمیت؛ متغیر اقدامات افندی انتظامی در رتبه چهارم اهمیت و متغیر اقدامات پدافندی انتظامی در رتبه پنجم اهمیت قرار داشته‌اند. نتایج بیان‌کننده این مهم است که مهم‌ترین و راهبردی‌ترین راهکار مقابله با عناصر و گروهک‌های تروریستی، ریشه‌کنی عوامل بروز و ظهور پدیده تروریسم با استفاده از ظرفیت مشارکت مردمی و سازمان‌های ذی‌ربط در راستای مقابله ساختارمند با این پدیده شوم در محیط امنیت ملی است.

ح- کراهنمن^۱ (۲۰۱۶) در پژوهشی با عنوان «مبارزان تروریست خارجی از منظر حقوق بین‌الملل» که به تحلیل مشکل اقدامات انجام شده در مبارزه با تروریسم و پیامدهای آن برعکس مفهوم حاکمیت قانون می‌پردازد. در واقع، تعدادی از مطالعات در مورد این موضوع، پیامدهای حقوق بشر اعمال اقدام‌های علیه مبارزان تروریست خارجی، مانند سلب تابعیت، مصادره هویت و هر گونه اقدام دیگری با هدف محدود کردن آزادی‌های فردی (ممنوعیت ورود یا خروج از یک کشور) را تحلیل می‌کنند.

د- کوارشی^۲ (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان «استراتژی‌های پیشگیری و جنگ علیه تروریسم در انگلیس» به این نتیجه رسیده است که سیاست پیشگیری دولتی از اقدام‌های تروریستی به عنوان یک سیاست دولت و اقدام قانونی دولتی و با رویکرد استراتژی‌های جدید پیشگیری محور در جهت مبارزه با تروریسم و توسعه امنیت ملی ضروری است.

بنابراین نگارندگان ضمن بررسی تحقیقات پیشین پیرامون تروریست و مبارزان تروریست خارجی مهم‌ترین دستاورد و جهات نوآوری این پژوهش که در پژوهش‌های گذشته به آن پرداخته نشده است توجه نویسندگان به رویکردها و اقدامات انتظامی و امنیتی در مقابله با مبارزان تروریست خارجی با کاربست مفاهیم آینده پژوهی و تاکید بر شناخت روندها و کلان روندهای سیاسی و بین‌المللی در مواجهه با مبارزان تروریست خارجی است؛ به تعبیر دیگر یافته‌های تحقیقات پیشین بیشتر معطوف به موازین حقوقی و بین‌المللی در قبال تروریسم است که در کنار نقش و جایگاه سازمان‌های

1. Kraehenmann .Sandra, 2016

2. Qurashi

بین‌المللی، حقوقی و دولت‌ها در مقابله با تروریست خارجی، اقدام‌های دستگاه‌های انتظامی و امنیتی به عنوان نهادهای مرجع امنیت نیز مورد سنجش قرار می‌دهد.

۲. مفهوم‌شناسی و تحولات نظری

۲-۱. آینده پژوهی

آینده پژوهی دانش و معرفتی است که چشم مردم را نسبت به رویدادها، فرصت‌ها و مخاطرات احتمالی آینده باز نگه داشته و ابهامات مردم را کاهش داده و توانایی انتخاب گزینه‌های هوشمندانه جامعه و مردم را افزایش می‌دهد (رحیمی، ۲۰۱۶). آینده پژوهی در واقع دانش شکل‌گیری بخشیدن به آینده، متناسب با امیال و آرمان‌های فردی و سازمانی است. به طور کلی آینده پژوهی به این موضوع می‌پردازد که چگونه از دل تغییرات و تحولات امروز واقعیت فردا تولید می‌یابد. در واقع کار آینده پژوه این است که با اتکا به توانایی‌های علمی و شهودی خود از بین گزینه‌های بسیار آینده، یکی را برگزیند و از طریق روش‌های علمی متفاوتی که روز به روز بر تعداد و تنوع آنها افزوده می‌شود یک آینده محتمل‌تر را تخمین بزند (خزایی و محمودزاده، ۱۳۹۲).

آینده پژوهی، ارتباطی دو سویه با جهان بینی، ایدئولوژی و فرهنگ ملت‌ها دارد. توجه به آینده و آثار آن در زندگی انسان، از مهم‌ترین مباحثی است که حس کنجکاو انسان را برمی‌انگیزد. با ظهور علوم تجربی و عقلانی، کنجکاو در آینده به پژوهش در آینده تبدیل شده و مفاهیمی چون آینده پژوهی و آینده نگاری را به ارمغان آورده است. هدف از روش‌شناسی آینده پژوهی، اکتشاف، ایجاد و آزمون آینده‌های مطلوب و محتمل به منظور بهبود تصمیمات هست (اهرسمان، ۲۰۱۲).

بسیاری از علمای روش تحقیق، آینده پژوهی را به واسطه‌ی ابتدای آن به تصورات، نگرش چرخشی به تاریخ (غیرخطی) و امکان ساخت آینده‌های بی‌شمار، ذیل مطالعات تفسیری تعریف می‌کنند. برخی از آینده پژوهان بر همین اساس، معتقدند استفاده از چارچوب نظری و یا مفهومی (به عنوان ابزار تحلیل و تبیین) در مطالعات تفسیری غیرممکن است. در مقابل، برخی استدلال می‌کنند روند آینده پژوهی فقط مبتنی بر تصویر و تصورات نیست، بلکه دو رکن مهم در آینده پژوهی، مطالعات گذشته و حال است که می‌تواند مبتنی بر شواهد

حال، می‌توان از نظریه به عنوان ابزار تبیین و تحلیل بهره برد (موسوی نیا، ۱۳۹۸، ص ۱۵۸). از اینرو، انجام اقدامات دیده بانی و مطالعات آینده پژوهی برای مقابله با مبارزان تروریست خارجی با تاکید بر راهبردهای انتظامی-امنیتی ضروری به نظر می‌رسد.

۲-۲. مبارزان تروریست خارجی

مبارزان تروریست خارجی تحول بسیار مهمی است که با رادیکالیزه شدن منجر به خشونت می‌شود توماس هگهامر^۱ و محققى به نام دیوید مالت^۲، تلاش کرده است تا تعریفی از مبارزان خارجی را محدود کند. اولین نکته در مورد مبارزان خارجی این است که به عنوان یک دسته واسطه بین دو نوع که از ادبیات روابط بین‌الملل بسیار آشنا هستند. از یک سو مفهوم شورشیان و از سوی دیگر تروریست‌های بین‌المللی وجود دارد. شورشیان به طور خلاصه به صورت محلی عمل می‌کنند و از تاکتیک‌های چریکی استفاده می‌کنند. تروریست‌های بین‌المللی به صورت فراملی عمل می‌کنند و از تاکتیک‌های تروریستی استفاده می‌کنند. مبارزان خارجی از هر یک از یک عنصرها استفاده می‌کنند، بنابراین آنها به صورت فراملی عمل می‌کنند اما عمدتاً از تاکتیک‌های چریکی استفاده می‌کنند. آنها مانند تروریست‌های بین‌المللی حرکت می‌کنند اما مانند شورشیان می‌جنگند. با این حال، می‌توان آن را با چهار معیار کلیدی محدودتر کرد (David Malet, 2017).

الف- مبارزان خارجی معمولاً بازیگران خصوصی هستند و این آنها را از سربازان مستقر متمایز می‌کند.

ب- آنها معمولاً حقوقی دریافت نمی‌کنند یا حقوق بسیار کمی دریافت می‌کنند که آنها را از مزدورانی که بیرون می‌روند و برای پول می‌جنگند متمایز می‌کند.

ج- آنها از منطقه درگیری که در آن می‌جنگند نیستند و این آنها را از شورشیان سنتی متمایز می‌کند که معمولاً در محلی که می‌جنگند متولد و رشد کرده‌اند.

د- آنها مانند شورشیان می‌جنگند، معمولاً عمدتاً در فعالیت‌های چریکی شرکت

1. Thomas Hegghammer
2. David Malet

می‌کنند و از این نظر با تروریست‌های بین‌المللی تفاوت دارند. با وجود این چشم‌اندازها و این واقعیت که مبارزان خارجی به طور فزاینده‌ای موضوع نگرانی‌های عمومی و خدمات امنیتی هستند، مطالعات کمی فراتر از مطالعات موردی فردی است و از امکانات رویکرد تاریخی تطبیقی استفاده می‌کند. تعریف برخی از مبارزان خارجی به‌عنوان «مبارزان غیربومی، غیرسرزمینی‌شده‌ای است که با انگیزه مذهب، خویشاوندی، و یا ایدئولوژی به جای پاداش مالی، وارد درگیری می‌شوند تا در خصوصیت‌ها شرکت کنند (Cerwyn Moore & Paul Tumelty, 2008)

با این وجود می‌توان استدلال کرد که این تعاریف بسیار محدود هستند و مفهوم تروریست خارجی در ابعاد مختلف بسیار گسترده بوده و بسیاری از صاحب‌نظران و دولت‌ها بر اساس دیدگاه خود تروریست را تعریف و معرفی می‌نمایند بنابراین از نظر نگارندگان رویکرد متنوع‌تری برای تعریف و مفهوم مبارزان تروریست خارجی مورد نیاز است، برخی از پژوهشگران و صاحب‌نظران تعاریف چند بعدی و چند جانبه برای تروریسم در نظر گرفته‌اند یکی از این تعاریف چند جانبه، تقسیم مبارزان خارجی به چهار دسته مختلف است (Greenwood, M, 2017)

الف- مبارزان خارجی محلی که در درگیری‌های محدود منطقه‌ای مانند جنگ‌های داخلی در لیبی و سوریه شرکت می‌کنند.

ب- مبارزان تروریستی که به‌عنوان بخشی از شبکه‌های تروریستی جهانی مانند القاعده و داعش می‌جنگند.

ج- مبارزان مهاجر، که به مناطقی که می‌جنگند مهاجرت می‌کنند.

د- مبارزان تروریستی، که وابستگی‌های قومی یا خانوادگی/قبیله‌ای به منطقه‌ای که در آن می‌جنگند دارند (مانند الشباب یا شورشیان کرد در شمال عراق، سوریه یا ترکیه).

به نظر می‌رسد مانند بسیاری از مفاهیم در علوم اجتماعی، مفهوم مبارزان خارجی همیشه شفاف و روشن نیست و مفهوم واحدی برای آن به سختی می‌توان تعریف کرد (Alex P. Schmid, 2015). البته قطعنامه ۲۱۷۸ شورای امنیت (۲۰۱۴) پدیده مبارزان تروریست خارجی را اینگونه تعریف می‌کند: «شخصی که به منظور ارتکاب، سازماندهی یا آماده‌سازی اقدام‌های تروریستی به کشور غیر از کشور محل

اقامت یا تابعیت خود سفر می کند. برای شرکت کردن در اقدامات تروریستی یا ارائه آموزش در مورد تروریسم، به ویژه در زمینه یک درگیری مسلحانه.»

با استنباط از تعریف مورد نظر قطعنامه شورای امنیت ملل متحد، برای برچسب زدن یک فرد به عنوان مبارز تروریست خارجی، سه شرط لازم است. شخص باید به کشوری غیر از ملیت یا محل اقامت خود سفر کند. شخص قصد دارد به هر طریقی در اقدامهای تروریستی شرکت کند یا برای دریافت آموزش در مورد تروریسم به کشورهای مهاجرپذیر سفر می کند. این تعریف با اشاره به مسئله کشور محل اقامت، پیچیدگی های خاص سیاسی- امنیتی ایجاد می کند. طبق تعریف فوق، برای اینکه فرد یک مبارز تروریست خارجی در نظر گرفته شود، کشوری که به آن تسلیم می شود نباید کشور تابعیت یا کشور محل اقامت او باشد، اما اگر معلوم شود کشور محل سکونت او کشوری است که درگیری در آن در حال وقوع است، فرد می تواند بدون رعایت تعریف جنگجوی تروریست خارجی شرکت کند.

به عبارت دیگر، برای توجیه اقامت خود در کشور درگیری برای پیشگیری از طبقه بندی شدن به عنوان یک جنگجوی تروریست خارجی کافی است. این اقامتگاه محدودیت زمانی یا دوره ای ندارد. بنابراین شخصی که به طور منظم به یک کشور سفر می کند، بر اساس شرایط و قوانین اقامت اقدام می نماید و یا در برخی از مواقع ممکن است در اقدامهای تروریستی شرکت کند یا آموزش تروریسم را بدون احتساب مبارزان تروریست خارجی دریافت یا ارائه نماید. این امر راه را برای چندین جنگجوی تروریست خارجی برای فرار از وضعیت خود باز می کند، زیرا در مورد درگیری های فعلی و آینده، برخی از آنها می توانند مدعی وضعیت مقیم باشند که هدف آنها حتی قبل از دریافت کارت مقیم تروریستی بوده است.

۳ سنجش معیارها و موازین حقوقی قطعنامه

۳-۱. محتوای حقوقی و بین المللی

شورای امنیت سازمان ملل متحد در سال ۲۰۱۴ قطعنامه ۲۱۷۸ را با تحمیل اتخاذ تدابیر علیه مبارزان تروریست خارجی بر دولت ها تصویب کرد. که به دولت ها این قدرت را می دهد تا از آنچه سفرهای مرتبط با تروریسم نامیده می شود، پیشگیری کنند.

با این حال، تعاریف مبهم هستند و قوانین مستعد تفسیر به طرق مختلف هستند. (Anne Peters, 2014) بنابراین تصویب قطعنامه ۲۱۷۸ تعهد اعضای شورای امنیت سازمان ملل متحد را برای مقابله با مبارزان تروریست خارجی را تضمین می کند و از نظر قانونی لازم الاجرا است و تعهدات جدیدی را ایجاد می کند که کشورها باید به آنها عمل کنند. به ویژه کشورها موظفند از جذب نیرو برای سازماندهی حمل و نقل یا تجهیز مبارزان تروریست خارجی و همچنین تأمین مالی سفر یا فعالیت های آنها پیشگیری و سرکوب کنند.^۱

قطعنامه ۲۱۷۸ یک قطعنامه کلاسیک مبتنی بر سرکوب تروریسم است و از دولت ها یا همه کشورهای عضو می خواهد که در نظام های حقوقی خود، سیستم های حقوقی داخلی خود را نوعی چارچوب قانونی که مانع از پیوستن مبارزان به دولت اسلامی می شود، سرکوب کنند. قطعنامه شورای امنیت تحت فصل ۷ منشور سازمان ملل متحد است که به این معنی است که از نظر قانونی برای کشورهای عضو الزام آور است و شورای امنیت صلاحیت اجرای این مصوبه را دارد.^۲ با ارزیابی و تحلیل قطعنامه به نظر می رسد که این قطعنامه با رویکرد ارائه نقش نهادی به دولت ها و کشورهای عضو شورای امنیت آنها را وادار می کند تا از ورود مظنونین و افراد مرتبط با تروریسم خارجی به قلمرو خود یا استفاده از افراد مظنون برای اهداف تروریستی پیشگیری کنند و برای این منظور کشورها می توانند از قلمرو خطوط هوایی مرزی بخواهند لیست مسافران را ارائه دهند. این قطعنامه عموماً جنگنده هایی را هدف قرار می دهد که به درگیری ها در هر نقطه از جهان سفر می کنند، اما نیروی نظامی را برای مقابله با موضوع جنگنده های خارجی الزامی نمی کند.

با بررسی محتوای قطعنامه ۲۱۷۸ مشخص می گردد که شورای امنیت هرگونه افراط گرایی خشونت آمیز و برنامه ریزی ارتکاب یا مشارکت در تروریسم را محکوم می کند، اما در تعریف معنای آن ناکام مانده است.

در مورد صلاحیت تروریستی بودن مبارزان خارجی طبق مصوبه ۲۱۷۸

1. President Obama Chairs U.N. Security Council Meeting, CNN Newsroom.

2. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR), United Nations, New York, 2018 , P1-4.

(۲۰۱۴) بحث شده است. در واقع بند ششم این مصوبه، دولت‌ها را ملزم می‌کند که انتقال و مهاجرت به کشوری غیر از کشور محل سکونت به منظور ارتکاب اقدام‌های تروریستی، برنامه‌ریزی، آماده‌سازی یا مشارکت در تروریسم و تامین مالی نقل و انتقالات و استخدام افراد برای انتقال به کشورهای دیگر برای ارتکاب اقدام‌های تروریستی را جرم‌انگاری کنند. بنابراین، در رابطه با موارد فوق، تعیین اینکه چه تفسیری باید برای بیان اعمال تروریستی در چارچوب یک درگیری مسلحانه مثل سوریه ارائه شود، بسیار مهم است (Dellamorte, and Mancini, 2009).

باید در نظر داشت که جدیدترین کنوانسیون‌های مربوط به تروریسم دارای بندهایی استثنایی هستند که با استثنا کردن فعالیت‌های نیروهای مسلح در جریان درگیری‌های مسلحانه، که توسط حقوق بشردوستانه بین‌المللی اداره می‌شود، دامنه آنها را محدود می‌کند. یکی از دلایل اصلی عدم تصویب کنوانسیون جهانی تروریسم دقیقاً گنجاندن و محتوای یک بند از این دست است که اساساً در رابطه با این سؤال است که آیا و تا چه اندازه مشارکت ساده در خصومت‌ها و اقدام‌های گروه‌های مسلح قانونی بر اساس حقوق بشردوستانه ممکن است در محدوده کنوانسیون جهانی قرار گیرد و در نتیجه به عنوان تروریست شناخته شود (Hmoud, 2006).

شورای امنیت در تصویب مصوبه ۲۱۷۸ در واقع به عنوان یک بدنه مادی جامعه بین‌المللی عمل کرده است، بنابراین از اختیارات جدیدی استفاده می‌کند که در اساسنامه پیش‌بینی نشده است تا سطح مشروعیت یا اجرای اقدام‌هایی را که دولت‌ها قبلاً برای مدیریت منافع عمومی تصمیم گرفته بودند فراهم کند. این رویکرد بر این واقعیت استوار است که مبارزه با تروریسم در حال حاضر یکی از منافع عمومی جامعه بین‌المللی است (J. Proulx, 2012).

علاوه بر این، در پیش‌نویس قطعنامه از بیش از یک کشور حمایت شده بود که نیاز مبرم را برای مقابله با پیچیدگی‌ها و دگرگونی‌های در حال وقوع در افراط‌گرایی اسلامی خشونت‌آمیز بر اساس یک رویکرد جهانی ابراز کرده بودند. اگرچه اشاره صریح به لزوم اجرای اقدام‌های مندرج در آن در رابطه با مبارزان خارجی فعال در حمایت از داعش و جبهه‌النصره وجود دارد، قطعنامه ۲۱۷۸ فاقد تعریفی از تروریسم است. این

اقدام‌ها می‌توانست به بند ۳ قانون مربوط باشد. ۱۵۶۶ (۲۰۰۴)^۱ که شامل یکی از مواردی است که در آن اجماع گسترده‌ای در بین کشورها در رابطه با مقابله با تروریسم و مبارزان تروریست خارجی حاصل شده است (K. Ambos, 2014). همچنین در چارچوب مذاکرات به سوی یک کنوانسیون جهانی بیان شده و فقه بین‌المللی نیز آن را تایید کرده است.^۲ سه شرط محوری در این تعریف وجود دارد که بر این اساس استوار است:

- الف- باید اعمالی به قصد ایجاد مرگ یک فرد یا ایجاد صدمات جدی یا دستگیری گروهان‌ها انجام شود.
- ب- به منظور ایجاد حالت رعب و وحشت و ارباب مردم یا وادار ساختن دولت یا سازمان بین‌المللی به انجام یا خودداری از انجام هر عملی.
- ج- طبق معاهدات بین‌المللی تروریسم جرم محسوب می‌شوند.

۴. رویکرد آینده پژوهی با تکیه بر راهبردهای انتظامی - امنیتی

مطالعه آینده، بررسی میان رشته‌ای تغییر در عرصه‌های مهم زندگی است تا هر چه بیشتر با پویایی‌های تعاملی که عصر آینده را خلق می‌کنند، آشنا شویم (Toffler, 1970). بدیهی است که شکل واقعی آینده، به طور دقیق ناشناخته است، اما آینده پژوهی به ما کمک می‌کند تا از محدودیت‌های رایج تفکر درباره آینده فراتر رویم (بیشاپ و همکاران، ۲۰۰۷). در واقع آینده پژوهی به خلق چارچوبی برای شناخت بهتر زمان حال و گسترش افق‌های ذهنی کمک می‌کند (Gidley, 2017). در همین راستا رویکرد آینده پژوهی در زمینه‌های مختلف شناخت سیستم مورد مطالعه و عوامل تاثیرگذار بر آن می‌باشد.

به نظر می‌رسد ارائه راهبردهای انتظامی - امنیتی در قبال تروریست خارجی علاوه بر توجه مبانی و موازین حقوقی قطعنامه ۲۱۷۸ شورای امنیت از رهگذر مطالعات

1. paragraph 3 of the res. 1566 (2004)

2. Special Tribunal for Lebanon, Interlocutory decision on the applicable law: terrorism, conspiracy, homicide, perpetration, cumulative charging, STL-11-01/I/AC/R176bis, 16 February 2011.

و رویکردهای آینده پژوهی امکان‌پذیر می‌گردد. از اینرو، دستگاه‌های انتظامی-امنیتی با کاربست مفاهیم آینده‌پژوهی و شناسایی روندها و رویدادهای تاثیرگذار بر وقوع تروریسم به ویژه تروریسم بین‌المللی و خارجی به منظور تولید امنیت عمومی در جامعه در زمینه خطرات و تهدیدات ناشی از تروریسم خارجی نقش محوری و سازنده ایفاء می‌نمایند.

صورت‌بندی و توجه به این رویکردها که به‌طور عمده شناخت و رصد مداوم مولفه‌ها و رویکردهای کنترلی و تهاجمی گذشته، حال و آینده سازمان‌های انتظامی و امنیتی را در رابطه با این موضوع مورد بررسی قرار می‌دهد و این اقدام‌ها غالباً با رصد و پایش و پوشش محیطی در نواحی مرزی و ایجاد ایستگاه‌های ایست و بازرسی و اقدامات شناسایی و رصد اطلاعاتی می‌باشد و همچنین تبادل اطلاعات در زمینه تروریسم فی مابین سازمان‌های انتظامی و امنیتی با سازمان‌های بین‌المللی در قالب همکاری‌های انتظامی و امنیتی و ارتقاء توان عملیاتی و سطح اشراف اطلاعاتی سازمان‌های انتظامی و امنیتی برای مقابله با تروریسم خارجی از دیگر اقدام‌های مزبور بوده که در ادامه این مؤلفه‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۴-۱. دیده‌بانی و اقدام‌های کنترلی در مرزها با نگاه آینده‌پژوهانه

سیاستگذاران و تصمیم‌گیرندگان انتظامی-امنیتی فرصت‌های جدید و آتی و همچنین تهدیدهای حوزه تروریسم در مرزها را با استفاده از تغییرات شدید، شوک‌ها و شگفتی‌ها و غیره مورد رصد و پایش قرار می‌دهند. یک ابزار مناسب برای این هدف «دیده‌بانی» است دیده‌بانی ابزاری برای کمک به سیاستگذاران برای توسعه و حفظ نگرش آینده‌نگری مورد نیاز آنان است. این امر که با فعالیت‌هایی همچون افق‌پویی، پوشش محیط، و ... شناخته می‌شود را می‌توان به‌طور کلی اکتساب و استفاده از اطلاعات درباره پایش تغییرات و تحولات، رویدادها، روندها و ... در محیط تعریف کرد و این دانشی است که به برنامه‌ریزی اقدامات آتی کمک خواهد کرد. (Amanatidou et al, 2012)

آینده‌پژوهان همواره به دنبال تشخیص حتی ضعیف‌ترین نشانه‌های تغییر هستند. این نشانه‌ها بیانگر این هستند که چه تحول‌ها و روندهای جدیدی در

پیش است و احتمالاً آینده آسستن چه رویدادهایی خواهد بود. با این وصف، پرسشی که به ذهن متبادر می‌شود این که «برای مقابله با تهدیدات ناشی از بازگشت تروریست‌های خارجی چه باید کرد؟»، «آیا اقدام‌های لازم از سوی مجامع بین‌المللی مانند قطعنامه ۲۱۷۸ شورای امنیت، کافی است یا باید دیده بانی انتظامی-امنیتی برای رسیدگی به بازگشت مبارزان خارجی انجام شود؟» بزرگترین مسائلی که کشورهایی که این جنگنده‌ها به آنجا باز خواهند گشت، خطر عدم شناسایی آنها در مبادی ورودی و مرزهای کشورها است. عدم کنترل و شناسایی مبارزان تروریست خارجی در نواحی مرزی زمینه مناسبی برای ایجاد شبکه‌های زندگی مخفی و انجام اقدام‌های تروریستی از طریق مرزهای رسمی و غیررسمی کشورها به وجود می‌آید و سپس از دسترس سرویس‌های امنیتی دور می‌شوند. بنابراین، سیاست‌گذاری انتظامی-امنیتی و دیده بانی که متضمن کشف تغییرها و تحول‌ها باشد در سطح ایستگاه‌های مرزی با توجه به استفاده از اسناد جعلی توسط مبارزان تروریست خارجی طبق درخواست شورای امنیت سازمان ملل متحد ضروری است (Abdelhak Bassou, 2017).

برای انجام فعالیت‌های دیده‌بانی آن شامل پویش (افق یا محیط) و پایش است بایستی در دستور کار متولیان امور مرزی کشور قرار گیرد. افق‌پویی می‌تواند موضوعات بدیع و غیرمنتظره و همچنین موضوعات و روندهای پایدار و باثبات را کاوش نماید. ونریج با بهره‌گیری از تعاریف مرکز افق‌پویی آینده‌نگاری انگلستان و مرکز افق‌پویی هلند، به ارزیابی نظام‌مند مسائل، تهدیدها، فرصت‌های بالقوه آینده و تحولات محتمل آتی که در مرز تفکرات و برنامه‌ریزی‌های جاری است. افق‌پویی می‌تواند موضوعات بدیع و غیرمنتظره و همچنین مسایل، روندها و نشانک‌های ضعیف را واکاوی نماید. به طور کلی، هدف از افق‌پویی، بهبود پابرجایی سیاست‌ها و شناسایی شکافها در دانش است (Van Rij, 2008).

انجام اقدامات دیده‌بانی و افق‌پویی با استفاده از روش‌ها و فنون مورد استفاده مبارزان تروریست خارجی، کار افسران خط مقدم را به ویژه در نقاط مرزی که نیاز به آموزش‌های خاص انتظامی-امنیتی و اطلاعاتی دارند، بسیار دشوار می‌کند. با این حال، چنین اقدام‌هایی تا حد زیادی به دلیل منابع مالی مورد نیاز این اقدام‌ها با موانعی

روبرو است. بسیاری از کشورها ابزار و ظرفیت فنی و اطلاعاتی دارند که در نواحی مرزهای خود قادر به تشخیص افراد مشکوک‌الهوویه و اسناد و مدارک جعلی می‌باشد، لذا زنجیره تامین امنیت بین‌المللی به محض از کار افتادن یکی از ابزارها و ظرفیت‌های کنترلی مختل می‌شود. بر اساس گزارش کمیته مبارزه با تروریسم شورای امنیت سازمان ملل متحد، تنها پنجاه و یک کشور یا حدود یک چهارم کل اعضای سازمان ملل، برنامه اطلاعاتی قبلی در مورد مسافران دارند، به این معنی که دارای سیستم پیشرفته برای امنیت مرزها و حریم هوایی هستند. و شناسایی ورود یا خروج مبارزان تروریست خارجی با به کارگیری آن سیستم‌ها امکانپذیر می‌گردد. باید واکنش‌های دولت‌ها با سیاست‌های انتظامی - امنیتی مناسب برای کاهش ریسک‌های حاصل از مبارزان تروریست خارجی تطبیق داده شود، بلکه باید افکار عمومی و استفاده از ظرفیت سایر نهادها و دستگاه‌های اجرایی را در نواحی مرزی برای مقابله با تروریسم همراه کرد.

بسیاری از مفاد قطعنامه ۲۱۷۸ شورای امنیت در مورد مبارزان تروریست خارجی می‌تواند توسط دولت‌ها برای تشویق روش‌های جدید برای بازگشت این دسته از افراد اعمال شود. رویه‌های خاصی مانند روش‌هایی که در مرزها برای پیشگیری از خروج مبارزان به سوریه و عراق انجام می‌شود نیز می‌تواند به شناسایی و بازگشت مبارزان تروریست خارجی کمک کند. با این حال، موضوع تردهای مرزی مبارزان تروریست خارجی به قطعنامه جدید شورای امنیت نیاز دار (Jurgen Stock, 2015).

در ایران نیز مقابله و پیشگیری از تروریست از طریق مرزها توسط سازمان‌های انتظامی - امنیتی به ویژه پلیس مرزبانی در سرتاسر نوار مرزی دیده بانی اطلاعاتی و پایش و پویش محیطی صورت می‌گیرد و با بهره‌گیری از امکانات فنی و تکنولوژیکی و همچنین توان الکترونیکی و اپتیکی مرزهای کشور را به صورت شبانه روزی مورد رصد و پایش قرار می‌گیرد.

۲-۴. همکاری‌های اطلاعاتی بین دولت‌ها و سازمان‌های انتظامی - امنیتی

با تصویب کنوانسیون‌های مقابله با تأمین مالی تروریسم ۱۹۹۹، کنوانسیون مبارزه با جرایم سازمان یافته ۲۰۰۰ پالمو به‌ویژه کنوانسیون مبارزه با فساد ۲۰۰۳ مریدا، به‌عنوان تعهدات بین‌المللی کشورهای عضو و همچنین برای ارتقاء سطح همکاری

بین دولت های عضو با یکدیگر و سازمان های پلیسی به منظور مبارزه با جرائم سازمان یافته به ویژه تروریسم شکل جدیدی از همکاری های بین المللی صورت گرفت.^۱ این همکاری ها برای مبارزه با تروریسم عمدتاً شامل همکاری های اطلاعاتی - انتظامی خاصی مثل فنون تحقیقات ویژه مانند کنترل حمل و تحویل تحت نظارت، تحقیقات نفوذی یا مخفی، تشکیل تیم تحقیقاتی مشترک، از جمله مهمترین این نوع همکاری هاست که در پرتو اسناد و معاهدات بین المللی توسط مجریان نهاد عدالت کیفری صورت می گیرد. همکاری های حقوقی - بین المللی و پلیسی در قطعنامه ۱۳۷۳ شورای امنیت نیز تاکید شده و به واسطه این قطعنامه شورا از دولت های عضو می خواهد برای مقابله با تروریسم قوانین کیفری را اجرا کنند. و در قطعنامه ۲۱۷۸ شورای امنیت سازمان ملل متحد نیز از کشورهای عضو خواسته شده که برای شناسایی افراد و گروه های مسلح به عنوان تروریست خارجی از تمامی ظرفیت های حقوقی و انتظامی باید استفاده کرد. بنابراین آنچه که در قطعنامه ۲۱۷۸ شورای امنیت سازمان ملل متحد مورد بررسی قرار می گیرد بر همکاری بین دولت ها و کشورهای عضو می باشد.

همکاری میان دولت ها در پیشگیری و مبارزه با جرایم تروریستی نیازمند تبادل اطلاعات مختلف در خصوص این جرایم است. دسترسی به داده ها و اطلاعات جنایی از قبیل اطلاعات مجرمان شیوه های ارتکاب جرم، زمان و مکان ارتکاب جرم و گردش چنین اطلاعاتی به طور منظم و سازمان یافته میان تمام دولت ها و سازمان های انتظامی - امنیتی یکی از ضروریات امر مبارزه و پیشگیری است. دولت ها و جوامع بین المللی باید به منظور شناسایی و پیشگیری هوشمندانه و مبارزه با فعالیت سازمان یافته فراملی، دانش خود را در زمینه مبارزه با تروریسم ارتقاء دهند و همچنین باید اطلاعات و آمار قابل اعتماد در خصوص این پدیده را جمع آوری و تحلیل نمایند تبادل اطلاعات میان ها دولت و همچنین ارائه این اطلاعات توسط دولت ها و سازمان های انتظامی و امنیتی به سازمان های بین المللی به ویژه پلیس بین الملل، یکی از تعهدات دولت ها

۱. آنچه جامعه بین المللی در عصر حاضر از طریق ارتکاب جرایم تروریستی دچار تشکیک و چالش شده است، فقد تعریفی متناسب و جهانی در شناسایی کلیه ابعاد و ظواهر این پدیده است که به دلایلی نظیر پایبندی دولت ها به دیدگاه ملی خود در مورد تروریسم به عنوان جنایت سازمان یافته، ابهام در تعریف، تفکیک میان مبارزات مشروع و آزادی بخش و توسل به تروریسم و امکان سوءاستفاده از حق دفاع مشروع، موجبات آن را فراهم کرده است.

در زمینه پیشگیری و مقابله با تروریسم است و در کنار سایر تعهدات دولت‌ها مبنی بر پیشگیری و مبارزه با این جرایم یکی از مهم‌ترین ابزارهای موجود به شمار می‌آید. تعهد و تکلیف‌ها دولت در تبادل اطلاعات و آمار مربوط به جرایم را می‌توان در کنوانسیون‌ها و معاهدات مربوطه به وضوح مشاهده کرد (حکیم‌زاده‌خویی و عبدالهی، ۱۳۹۶، ص ۱۸۲).

پلیس بین‌الملل فراجا به عنوان یک مرجع قضایی و انتظامی با خارج از کشور است که می‌تواند در مقابله و پیشگیری از اقدام‌های مبارزان تروریست خارجی نقش آفرینی نماید. امروزه تروریسم از مرزهای ملی عبور کرده و به شکل تروریسم بین‌المللی درآمده است، و اعمال تروریستی از طریق فناوری‌های جدید و کنترل از راه دور در خارج از کشور صورت می‌گیرد. و پلیس اینترپل با ارتباطی که با سایر پلیس‌های کشورهای دنیا دارد می‌تواند در پیشگیری، تعقیب و مبارزه با تروریست‌های بین‌المللی که ریشه بسیاری از ترورهای داخل کشور هستند، نقش مؤثری ایفا کند.

۳-۴. دیده‌بانی و پایش محیطی برای ارتقای توان عملیاتی و اشراف اطلاعاتی

پایش، رویه‌ای روش‌شناختی است که با هدف ارزیابی رویدادهای در حال شکل‌گیری، همزمان با روی دادن یا در کوتاه‌ترین زمان ممکن پس از آن انجام می‌پذیرد. بسیاری از سامانه‌های پایش‌گر، اغلب برای آینده بسیار نزدیک پدیده‌های پایش‌شده، پیش‌بینی‌های دائمی یا متناوب ارائه می‌کنند. پایش اگر به شایستگی اجرا شود، روشی بالقوه معتبر برای پژوهش درباره پدیده‌هایی است که به نحوی آینده را تحت تأثیر قرار می‌دهند.

در یک دیدگاه محدود، دیده‌بانی نمایانگر یک ابزار سیاستگذاری است که هدف آن عبارت است از گردآوری نظام‌مند دامنه‌گسترده‌ای از اطلاعات و شواهد در زمینه موضوعات نوآیند، روندها، تحولات، ایده‌ها و رویدادها در یک محیط سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، تکنولوژیکی یا اکولوژیکی. از یک منظر گسترده‌تر، افق‌پویی مفهومی برای فعالیت‌های آینده‌نگاری است که هدف آن، ارتقاء قابلیت‌های سازمان‌ها در مواجهه با یک آینده غیرقطعی و پیچیده می‌باشد (Habegger, 2009).

انجام اقدامات پیشی و دیده بانی برای ارتقاء توانمندی های عملیاتی و نظارتی و به طور کلی اشراف اطلاعاتی نسبت به مقابله با تروریست خارجی بیش از پیش ضروری است، بر این اساس سازمان های انتظامی - امنیتی برای ارتقاء توان اطلاعاتی و عملیاتی و اشراف اطلاعاتی مولفه هایی را در دیده بانی اطلاعاتی خود پیش بینی کردند که اقدام های مقابله ای و پیشگیرانه را در حوزه تروریسم تسریع نماید، ارتقاء توان عملیاتی و سطح اشراف اطلاعاتی به منظور مقابله با مبارزان تروریست خارجی از طریق ساز و کارهای فنی و زیر ساخت های نرم افزاری و سخت افزاری، توسعه طرح های پیشگیرانه انتظامی، ارتقاء توانمندی های الکترونیکی، گسترش توان عملیاتی از طریق داده کاوی های اطلاعاتی در بستر فضای مجازی در مقابله با تروریست خارجی از طریق سازمان های انتظامی - امنیتی تاثیر گذار است.

ارتقای اشراف اطلاعاتی از طریق اقدام های فنی اطلاعاتی، راه اندازی بانک های جامع اطلاعاتی، استفاده از عناصر بومی، کنترل محسوس و نامحسوس عشایر و طوایف مناطق مرزی، استقرار گروه های گشتی در مناطق آلوده، اختصاص منابع مالی ویژه و سری جهت تقویت اشراف اطلاعاتی در نوار مرزی جهت شناسایی و دستگیری عناصر تروریستی در مبادی ورودی دارای نقش سازنده است (موسوی، قاسم زاده و کیانی، ۱۳۹۶، ص ۹۶-۹۸).

با این همه، ارتقاء توان عملیاتی و اشراف اطلاعاتی روش مهمی را در پیشگیری و مقابله با تروریست خارجی فراروی سازمان های انتظامی - امنیتی قرار می دهد، که چنین مبادلاتی در بسیاری از موارد در چارچوب حقوقی داخلی و بین المللی در مقابله با تروریسم کارساز به نظر می رسد. هرچند اشراف اطلاعاتی در حوزه اقدام های تروریستی که به صورت الکترونیکی و بدون حضور عوامل انسانی صورت گرفته، نیازمند توسعه همه جانبه و تقویت زیر ساخت های فنی و عملیات های اطلاعاتی گسترده تری برای پیشگیری، خنثی سازی و مقابله می باشد.

بنابراین مدل پلیس اطلاعات محور با تکیه بر دیده بانی اطلاعاتی و پایش محیطی می تواند تا حدودی فعالیت های مشکوک به تروریست را از طریق داده های اطلاعاتی شناسایی کند، و این امر در نهایت موجب فروپاشی کانون تروریستی و پیشگیری از ورود مبارزان تروریست خارجی خواهد شد.

برآمد

دیده‌بانی که بخشی از آینده‌نگاری راهبردی تلقی می‌شود در حوزه مبارزان تروریست خارجی برای سازمان‌های اطلاعاتی و انتظامی که در تحولات محیطی با عدم قطعیت‌ها هستند حائز اهمیت اساسی است دیده‌بانی و آینده‌پژوهی در اقدامات اطلاعاتی و انتظامی و مقابله با تروریست خارجی به منظور شناسایی و جمع‌آوری شواهد و قرائن در رابطه با موضوع مورد مطالعه صورت می‌گیرد.

دیده‌بانی و کاربست مطالعات آینده‌پژوهی در حیطه تروریسم به‌عنوان جنایت سازمان‌یافته در جامعه بین‌المللی که اغلب مصادیق متعدد و گوناگونی دارند، برای سازمان‌های بین‌المللی و انتظامی - امنیتی مهم و حیاتی است و اقتدار قانونی و حقوقی جامعه بین‌المللی، پیشگیری از اقدامات تروریستی و چشم‌انداز مشترک در قبال تروریسم را فراهم می‌آورد. در ضمن، توجه به موازین حقوقی از جمله گسترش تعاریف تروریسم تنها ادراک مشترک دولت‌ها را در جامعه بین‌المللی خدشه‌دار نمی‌کند، بلکه تهدیدی علیه فرسایش اصول اساسی و مشترک حقوق کیفری اطلاق می‌شود.

بنابراین با مطالعات آینده‌پژوهی و دیده‌بانی صورت گرفته با تأکید بر قطعنامه ۲۱۷۸ توسط شورای امنیت ملل متحد مشخص گردید که چالش‌های ناشی از اجرای قطعنامه در نظام‌های حقوقی ملی، بسیاری از موضوعات واکنش جمعی دشوار به تروریسم بین‌المللی را خلاصه می‌کند:

نخست، در مواجهه با توافق پیرامون محکومیت تروریسم در همه اشکال و مظاهر آن تا طبقه‌بندی جنایات تروریست خارجی آن به عنوان تهدیدی برای صلح و امنیت بین‌المللی، مسئله تعریف کامل تروریسم هنوز حل نشده باقی مانده است.

دوم، با به رسمیت شناختن نقش تعیین‌کننده شورای امنیت و تا حدی مجمع عمومی، در طراحی ساخت اقدام‌های پیشگیرانه و مقابله‌ایی برای مبارزه با تروریسم در آینده، قدرت قانونگذاری شورا همچنان در سطوح مختلف مشکل ساز است.

سوم، حتی با وجود مجموعه‌ای پیچیده از تعهدات بین‌المللی برای مبارزه با تروریسم، که با پایبندی گسترده به کنوانسیون‌های ضدتروریستی نیز تأیید شده است، در واقع هیچ کنترل کافی به ویژه کنترل‌های انتظامی - امنیتی بر اجرای آن‌ها توسط دولت‌ها با هدف تضمین اثربخشی آن‌ها و پیشگیری از سوء استفاده وجود ندارد.

چهارم، اگرچه پس از ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱، سازمان ملل متحد کمک مثبتی به ظهور مفهوم پیشگیری از تروریسم در آینده به عمل آورد تا تروریست‌ها را از دسترسی به منابع مالی و تسلیحاتی، وسایل و مکان‌های انجام فعالیت‌های خود محروم کند، اما به نحو قابل ملاحظه‌ای این موضوع مطرح شد.

به هر روی، مبارزه با تروریسم، و افراط‌گرایی خشونت‌آمیز در قطعنامه ۲۱۷۸ شورای امنیت سازمان ملل متحد پذیرفته شده و هریک از کشورها و دولت‌های عضو برای مقابله با مبارزان تروریست خارجی در قلمرو سرزمینی خود باید اقدام‌های مؤثر و سازنده‌ای ایفاء نمایند بر این اساس با الهام از قطعنامه مزبور و پذیرش آن در چارچوب حقوق داخلی کشورها، دستگاه‌های کیفری و انتظامی - امنیتی نیز برای مقابله با مبارزان تروریست خارجی نقش نهادی و ساختاری متعددی از جمله آینده‌پژوهی، تحلیل محیطی و دیده‌بانی اطلاعاتی برای شناخت تهدیدات آینده دارند. مقابله و پیشگیری از جرم سازمان یافته تروریسم و مبارزان تروریست خارجی می‌تواند شامل همکاری‌های مشترک دولت‌ها و سازمان‌های انتظامی - امنیتی با سازمان‌های بین‌المللی از طریق دیده‌بانی اطلاعاتی و اقدام‌های امنیتی، تبادل اطلاعات، کنترل و رصد اطلاعاتی نواحی مرزی و مقابله با تأمین مالی تروریسم، عدم حمایت از تروریسم و سازمان‌های تروریستی صورت بگیرد.

راهبردها و پیشنهادهای کاربردی

دولت‌ها و به ویژه سازمان‌های انتظامی - امنیتی در قلمرو هر کشوری باید ضمن توجه به موازین حقوقی قطعنامه مزبور، راهبردهای انتظامی، کنترل‌های اطلاعاتی و امنیتی گسترده‌ای در قبال تروریست خارجی با کاربست آینده پژوهی انجام دهند و به طور مشخص توان اطلاعاتی - عملیاتی خود را برای مقابله و پیشگیری از افراط‌گرایی خشونت‌آمیز توسط تروریست خارجی متمرکز کنند.

بر این اساس ضرورت دارد دستگاه‌های امنیتی - انتظامی و نهادهای کیفری ملی و بین‌المللی اقدام‌های و مقررات پیشگیرانه انتظامی - امنیتی برای خنثی‌سازی و مهار اقدام‌های مبارزان تروریسم خارجی صورت‌بندی نموده و در تولید امنیت عمومی شهروندان نقش آفرینی نمایند. از اینرو، می‌توان راهبردهای ذیل را مورد پیشنهاد کرد:

الف- ضرورت همکاری های اطلاعاتی- انتظامی- قضایی فی مابین پلیس بین الملل فراجا با پلیس سایر کشورها در زمینه مبارزه با تروریست خارجی در قالب نشست های آینده پژوهی و استفاده از ظرفیت های فنی و اطلاعاتی یکدیگر؛

ب- دیده بانی و کنترل های اطلاعاتی مهاجران در قلمرو مرزهای رسمی و غیر رسمی توسط پلیس مرزبانی با همکاری سایر پلیس های تخصصی و سازمان های متولی؛

ج- ارتقا و توسعه همکاری های مشترک حقوقی و بین المللی دولت های عضو شورای امنیت سازمان ملل متحد مبنی بر مبارزه با تروریست خارجی در چهارچوب قطعنامه ۲۱۷۸ شورای امنیت ملل متحد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

الف) فارسی

۱. حکیم زاده خوبی، پیمان و عبدالهی، محسن (۱۳۹۶). *اقدامات بین المللی در پیشگیری و مقابله کیفری با تروریسم دریایی*. پژوهش‌های حقوق جزا و جرم شناسی، ۵(۱۰)، ۱۵۱-۱۸۹.
۲. قنبری، محمد، بیات، بهرام (۱۳۹۸). محیط‌شناسی تهدیدهای تروریستی در سطح جمهوری اسلامی ایران. *فصلنامه تخصصی علوم سیاسی*، ۱۵(۴۶)، ۱۵۹-۱۸۵.
۳. موسوی، سید یوسف؛ قاسم زاده، پرویز، کیانی، جواد و فنا زاد، رضا (بهار ۱۳۹۶) ماهیت اقدامات گروهک های تروریستی در مرزهای استان سیستان و بلوچستان و راهکارهای پیشگیرانه، *مطالعات بین المللی پلیس*، ۷(۲۹)، صص ۱۰۳-۶۶.
۴. نوذری فردوسی، محمد، ذهیبات، محمد. (۱۴۰۰). بازپژوهی تروریسم از دیدگاه حقوق اسلامی و اسناد بین المللی: با تأکید بر نهضت های رهایی بخش. *پژوهش تطبیقی حقوق اسلام و غرب*، ۸(۱)، ۲۰۳-۲۲۸.
۵. رحیمی، لیلی. (۲۰۱۶). *آینده پژوهی و مدیریت استراتژیک* www.collegeprozeh.ir
۶. بصیری، محمدعلی، آقامحمدی، زهرا. (۱۳۹۶). آینده پژوهی خاورمیانه طی سه دهه آینده؛ تحلیل روندهای مقابله با تروریسم در سطح بین الملل. *فصلنامه علمی تحقیقات سیاسی و بین المللی*، ۹(۳۱)، ۸۷-۱۱۶.
۷. اخوان کاظمی، مسعود، صادقی، سید شمس الدین، پروندی، ایوب. (۱۳۹۷). آینده پژوهی گروه های تکفیری و تاثیر آنها بر منازعات منطقه ای در غرب آسیا. *پژوهش های راهبردی سیاست*، ۷(۲۴)، ۱۹۱-۲۱۴.
۸. موسوی نیا، سیدرضا. (۱۳۹۸). آینده پژوهی (الگوی امتداد حال) و کاربست نظریه های روابط بین الملل. *رهیافت های سیاسی و بین المللی*، ۱۱(۱)، ۱۵۶-۱۷۷.
۹. طاهری دمنه، محسن، اسدنی، ابوالفضل، ابراهیمی، فزه. (۱۴۰۱). خوشه بندی و تحلیل وضعیت مقالات علمی در حوزه آینده پژوهی. *آینده پژوهی ایران*، ۷(۲) - ۱-۲۲.
۱۰. بل، وندل (۱۳۹۲) مبانی آینده پژوهی، ترجمه: مصطفی تقوی، محسن محقق، تهران: مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی.

ب) انگلیسی

1. Gidley, Jennifer . 2017. ***The future: A very short introduction.*** Oxford University Press.11
2. Toffler, Alvin. 1970. "***Future shock***," Sydney. Pan.
3. Bishop, Peter, Andy Hines, Terry Collins. (2007) "The current state of scenario development: an overview of techniques." ***foresight*** .25-5 : (1) 9
4. Van Rij, V. 2012, "***New Emerging Issues and Wild Cards as Future Shakers and Shapers***", Foresight, Vol.6. No.1: 60–73.
5. Habegger, B. 2009, Horizon scanning in government: Concept, country experiences, and models for Switzerland, Center for Security Studies (CSS), ***ETH Zurich.*** Anne Peters, 2014, Security .
6. Amanatidou, E. Butter, M. Carabias, V. (2012), "On concepts and methods in horizon scanning: Lessons from initiating policy dialogues on emerging issues", ***Science and Public Policy***, Vol.39, No.2: 208-221.
7. Higgins, Rosalyn and Maurice Flory, 1997. The general international law of terrorism: Routledge, London. P 13-30.
8. M. Hmoud, 2006. Negotiating the Draft Comprehensive Convention on International Terrorism: Major Bones of Contention, ***in the Journal of International Criminal Justice***, p. 103
9. A. Cavaliere, 2015. Critical considerations around the anti-terrorism in ccontemporary ccriminal law, n. 7 p.11.
10. Abdelhak Bassou, 2017. ***Returning foreign terrorist fighters: An imminent threat to manage***, Policy Centre for the New South.
11. Jurgen Stock, "***Statement before the United Nations Security Council Ministerial Briefing on Foreign Terrorist Fighters***" (speech, U.N. headquarters, New York, USA, May 29, 2015).

12. David. Malet, 2017, *Foreign Fighters: Transnational Identity in Civil Conflicts*, 2nd edition. New York: Oxford University press.
13. Greenwood, M., 2017. *Islamic State and al-Qaeda's Foreign Fighters*. *Connections*, 16(1), 87-98.
14. Alex P. Schmid, 2015. *Foreign Terrorist Fighter Estimates: Conceptual and Data Issues*, ICCT Policy Brief, P3-7.
15. Thomas Hegghammer, 2011. "The Rise of Muslim Foreign Fighters: Islam and the Globalization of Jihad, *International Security*, Vol. 35, No. 3, pp. 53-94.
16. Thomas Hegghammer, 2011. the Rise of Muslim Foreign Fighters. Islam and the Globalization of Jihad, *International Security*, vol. 35, No. 3, pp. 57-58
17. K. Ambos, 2014. Our terrorists, your terrorists? The United Nations Security Council urges states to combat "foreign terrorist fighters", but does not define "terrorism", in EJIL: Talk!.
18. Qurashi, Fahid. 2018. *The Prevent strategy and the UK war on terror*, Palgrave Communications. www.nature.com/palcommshttps://www.nature.com.